

TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİNİN KENTSEL PLANLAMA SÜREÇLERİNE YANSIMALARI: EKO-FEMİNİST KURAM ÇERÇEVESİNDE ELEŞTİREL BİR YAKLAŞIM

REFLECTIONS OF GENDER INEQUALITY IN URBAN PLANNING PROCESSES: A CRITICAL APPROACH WITHIN THE FRAMEWORK OF ECOFEMINIST THEORY

Mustafa Gökberk Ertan¹

ÖZ

Bu araştırma, kentsel mekânlardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin, geleneksel kent planlamasının dayandığı ataerkil ve kapitalist sistemin bir sonucu olduğunu eleştirel bir bakış açısıyla incelemektedir. Geleneksel planlama yaklaşımları, tarihsel bağlamda erkeklerin iş yaşamına odaklanan hareketlilik ve mekân kullanım alışkanlıklarını birinci plana almış buna karşın kadınları ev içi sorumlulukları temelinde özel alana sıkıştırmıştır. Bu durum kadınların kentsel mekânı daha az ve kısıtlı kullanmalarına sebep olmakla birlikte güvensizlik hislerinin artmasına ve sosyal hayata entegre olmakta zorlanmalarına yol açmaktadır.

Araştırmada eko-feminist kuram, kadınların temel sosyoekonomik haklarından mahrumiyeti ile doğanın sömürülmesi arasındaki derin bağlantı çerçevesinde bu karmaşık soruna bir çözüm sunmak için kullanılmaktadır. Eko-feminist kuramın temelini oluşturan “ihtimam etiği” kavramı, geleneksel planlamanın faydacı ve baskın doğasına karşı alternatif bir ahlaki duruş olarak sunulmaktadır. Bu etiği içeren bir kentsel planlama yaklaşımının cinsiyet eşitliğini, ekolojik sürdürülebilirliği, toplumsal dayanışmayı ve kapsayıcılığı da merkeze alacağı savunulmaktadır.

Araştırma, kavramsal çerçeve ve nitel literatür incelemesi yöntemiyle İstanbul, Barcelona ve Viyana gibi kentlerde hayata geçirilen cinsiyete duyarlı planlama uygulamalarını ekofeminist ilkeler doğrultusunda analiz ederek söz konusu yaklaşımların somut çıktılarıyla ilişkisini ortaya koymaktadır. Bu bulgular katılımcı yürüyüşler, cinsiyete dayalı veri analizi ve cinsiyet ana akımlaştırma gibi yöntemlerin ataerkil sistemin kentsel yapıya yansıyan izlerini görünür kıldığını ve bunları dönüştürmeye yönelik uygulanabilir çözüm pratikleri sunduğunu ortaya koymaktadır. Eko-feminist bir bakış açısı ile kentsel mekânların yeniden ele alınmasının sadece “kadın dostu” kentler yaratmakla kalmayıp tüm sakinleri için daha adil, güvenli ve ekolojik açıdan dirençli kentlerin inşasına olanak tanıyacağı sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kentsel Alan Yönetimi, Kentsel Planlama, Kentleşme Politikaları, Eko-Feminizm, Toplumsal Cinsiyet.

ABSTRACT

This study critically examines how gender inequality in urban spaces is a result of the patriarchal and capitalist systems on which traditional urban planning is based. Traditional planning approaches have historically prioritized the mobility and spatial usage habits of men, who are focused on their professional lives, while confining women to the private sphere based on their domestic responsibilities. This situation not only leads to women using urban spaces less frequently and in a more limited manner but also increases their feelings of insecurity and makes it difficult for them to integrate into social life.

In this study, eco-feminist theory is used to offer a solution to this complex problem within the framework of the deep connection between women's deprivation of basic socio-economic rights and the exploitation of nature. The concept of “care ethics,” which forms the basis of eco-feminist theory, is presented as an alternative moral stance to the utilitarian and dominant nature of traditional planning. It is argued that an urban planning approach incorporating this ethics will also prioritize gender equality, ecological sustainability, social solidarity, and inclusivity.

This study analyzes gender-sensitive planning practices implemented in cities such as Istanbul, Barcelona, and Vienna in line with ecofeminist principles, using a conceptual framework and qualitative literature review method, and reveals the relationship between these approaches and their concrete outcomes. These findings reveal that methods such as participatory walks, gender-based data analysis, and gender mainstreaming make the traces of the patriarchal system reflected in the urban structure visible and offer applicable transformation practices to transform them. It concludes that rethinking urban spaces from an eco-feminist perspective not only creates “women-friendly” cities but also enables the construction of cities that are more equitable, safe, and ecologically resilient for all residents.

Keywords: : Urban Area Management, Urban Planning, Urbanization Policies, Eco-Feminism, Gender

¹ Kapadokya Üniversitesi, gokberk.ertan@kapadokya.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9484-4463

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Mustafa Gökberk Ertan,

e-posta: , gokberk.ertan@kapadokya.edu.tr,

Gönderilme / Submitted: 09.09.2025 **Kabul / Accepted:** 08.04.2026

1. GİRİŞ

Kentsel mekanlar, insan etkileşiminin ve toplumsal yapının en somut yansımasını oluşturmaktadır. Kentler tarafsız mekanların aksine toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin, iktidar ilişkilerinin ve hiyerarşilerin sürekli şekilde yeniden üretildiği bir mekânsal bütünlük içermektedir. Geleneksel kent planlamasında kentler genel itibarıyla “evden işe” tek yönlü ve otomobil odaklı erkek hareketlilik kalıplarının benimsendiği belirli bir demografi içinde tasarlanmıştır (Tosun ve Hiçdurmaz, 2022, s. 2156). Bu yaklaşım kadınların çok boyutlu ve karmaşık günlük yaşam pratiklerini; çocuk, yaşlı ve hasta bakımına ilişkin ev içi sorumluluklarını ve kamusal alanda deneyimledikleri güvenlik kaygılarını sistematik biçimde göz ardı etmiştir.

Bu görmezden gelme kadınların kentsel yaşama tam ve eşit katılımını kısıtlayan birçok fiziksel ve sosyal engel yaratmıştır. Güvensizlik içeren iyi aydınlatılmamış sokaklar; erişimi zor toplu taşıma sistemleri, erkek egemenliği altındaki kamusal alanlar kadınların hareket özgürlüğünü kısıtlamakta dolayısıyla sosyal, ekonomik ve kültürel hayata katılımlarını sınırlandırmaktadır (Akgül ve Toy, 2021, s. 790). Bu durum sadece bireysel bir mağduriyet ile açıklanamayacağı gibi ataerkil anlayışla inşa edilen kentsel yapıların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini derinleştiren bir yapısal sorun yarattığını göstermektedir. Geleneksel planlama paradigmasının bu soruna getirdiği sınırlı ve yüzeysel çözümler ise köklü bir değişim için yetersiz kalmaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı kentsel mekanlarda gözlemlenen toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin altında yatan yapısal nedenleri eko-feminist bir bakış açısıyla analiz etmektir. Bu analiz sorunu sadece bir planlama eksikliği olarak tanımlamak

Sorumlu yazar / Corresponding Author: Mustafa Gökberk Ertan,

e-posta: , gokberk.ertan@kapadokya.edu.tr,

Gönderilme / Submitted: 09.09.2025 **Kabul / Accepted:** 08.04.2026

yerine kadın ve doğa sömürsünü birbirine bağlayan geniş bir ataerkil-kapitalist sistemin tezahürü olarak ele almaktadır. Bu bağlamda araştırmanın ana araştırma soruları şunlardır:

- 1- Mevcut kentsel yapılar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini günlük yaşamda yansıtmakta ve pekiştirmekte midir?
- 2- Ataerkil ve kapitalist dünya görüşleri üzerine inşa edilen geleneksel kent planlama ve tasarım yaklaşımlarının, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kentsel mekânda yeniden üretilmesinde bir rolü bulunmakta mıdır?
- 3- Eko-feminist kuram, kentsel mekânlarda gözlemlenen toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikleri anlamak ve dönüştürmek için nasıl bir kuramsal ve pratik çerçeve sunmaktadır?

Araştırma eko-feminist teorinin erkek-merkezli, büyüme odaklı planlamaya karşı kapsamlı bir eleştiri sunduğunu ve gerçek anlamda eşit, güvenli ve sürdürülebilir kentler yaratmak için bir çerçeve sağladığı tezini savunmaktadır. Bu çerçeve, geleneksel planlamanın faydacı ve rekabetçi değerlerinin aksine ihtimam etiği kavramına dayanarak topluluk, ilişkisellik, adalet ve ekolojik sürdürülebilirlik ilkelerini özümsemektedir. Bu yaklaşım kentsel mekânın sosyal ilişkilerin ve ekolojik bağların iç içe geçtiği yaşayan bir organizma olarak görülmesini gerektirmektedir.

2. KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Kentsel mekânlardaki toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bütüncül biçimde anlaşılabilmesi için bu eşitsizliğin tarihsel, felsefi ve ideolojik kökenleri olan yapısal bir sorun olarak ele alınması gerekmektedir. Bu bağlamda toplumsal cinsiyet

ilişkilerinin kentsel mekânla kurduğu bağın kökenleri ile eko-feminist kuramın sunduğu eleştirel ve dönüştürücü perspektifin birlikte değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Eko-feminist kuram, kadınlara yönelik eşitsizlikleri mekânsal düzenlemelerden bağımsız düşünmeyerek, bu eşitsizlikleri doğanın tahakküm altına alınmasıyla birlikte ele alan bütüncül bir analiz imkânı sunmaktadır. Bu nedenle, kentsel alandaki toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tarihsel ve kavramsal temellerinin açığa çıkarılması, çalışmanın kuramsal çerçevesi açısından belirleyici bir rol oynamaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kentsel mekândaki yansımalarını inceleyebilmek için, modern toplumun temel yapı taşlarından biri olan kamusal/özel alan ayırımına odaklanmak gerekmektedir. Tarihsel süreçte kadınlar, ev ve aile ile özdeşleştirilen özel alana hapsedilirken; erkekler iş, siyaset ve kamusal yaşamla ilişkilendirilmiş ve kamusal alanda görünürlük kazanmıştır (Cumhur ve Topçu, 2022, s. 114). Bu ikili ayırım, yalnızca toplumsal rolleri belirleyen kültürel bir kod olmanın ötesinde, mekânın üretimini ve kullanımını da toplumsal cinsiyet temelinde şekillendirmiştir. Böylece kamusal alan, erkek egemen bir alan olarak kurgulanmış; kadınlar ise bu alanın ikincil kullanıcıları hâline getirilmiştir. Bu durum, erkeklerin kamusal alanda karar verici ve yönetici konumlara yerleştirilmesine, kadınların ise özel alanda yönetilen ve görünmez kılınan bir pozisyona itilmesine yol açmıştır (Kocatürk ve Şengül, 2020, s. 721).

Bu kavramsal ayırımın kentsel mekâna yansımaları, literatürde sıklıkla “bölünmüş kent” olgusu üzerinden açıklanmaktadır. Erkeklerin kamusal ve ekonomik alanlara, kadınların ise özel ve sosyal alanlara ait olarak konumlandırılması, kentin cinsiyetlendirilmiş bir yapıya bürünmesine neden olmaktadır. Bu bölünmüşlük, kadın-

ların kentsel mekânı erkeklere kıyasla daha sınırlı deneyimlemelerine, belirli zaman dilimleriyle kısıtlı biçimde kullanmalarına ve kamusal yaşamdan dışlanmalarına yol açmaktadır. Dolayısıyla kadınların kentsel mekânda daha az görünür olmaları, yalnızca bireysel tercihlerle açıklanabilecek bir durum değil; yapısal ve ideolojik temellere dayanan bir dışlanma biçimi olarak değerlendirilmelidir (Kılınç, 2016, s. 105). Bu bağlamda, kentsel mekânın tarafsız bir alan olmadığı; aksine toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin üretildiği ve yeniden üretildiği bir zemin sunduğu görülmektedir.

Bu yapısal dışlanma, Henri Lefebvre’in “kent hakkı” kavramı çerçevesinde daha görünür hâle gelmektedir. Kent hakkı, kentin tüm sakinlerinin kentsel mekânın üretimine, kullanımına ve yönetimine eşit biçimde katılmasını savunan normatif bir yaklaşımdır. Ancak feminist eleştirel perspektif, bu hakkın pratikte ataerkil ve kapitalist sistemler tarafından eşitsiz biçimde dağıtıldığını ve kadınların kent hakkından sistematik olarak mahrum bırakıldığını vurgulamaktadır (Kartal ve Gençtürk, 2022, s. 65). Bu durum, kadınların kentsel mekânda yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda siyasal ve toplumsal düzeyde de dışlandığını göstermektedir. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliği, kent planlamasında teknik bir eksiklikten ziyade, mekânın ideolojik olarak kurgulanmasının bir sonucu olarak ele alınmalıdır.

Bu noktada eko-feminist kuram, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kentsel mekândaki tezahürlerini anlamak için güçlü bir kuramsal araç sunmaktadır. Kadınların ve doğanın benzer tahakküm mekanizmalarıyla denetim altına alındığını savunan eko-feminist yaklaşım, kentsel mekânın da bu tahakküm ilişkilerinin somutlaştığı bir alan olduğunu ileri sürmektedir. Bu çerçevede eko-feminist kuram, yalnızca eşitsizlik-

leri teşhis etmekle kalmayıp, kentsel planlamanın etik, politik ve mekânsal düzeyde yeniden düşünülmesine olanak tanıyan dönüştürücü bir perspektif geliştirmektedir.

3. EKO-FEMİNİST KURAM: TEMEL İLKELER VE YAKLAŞIMLAR

Eko-feminizm, feminist kuram ile ekolojik düşünceyi bir araya getiren ve kadınların toplumsal konumları ile doğanın sömürülmesi arasında yapısal bir ilişki bulunduğunu savunan eleştirel bir yaklaşımdır. Bu kuram kadınların ve doğanın kapitalist üretim ilişkileri ve ataerkil toplumsal düzen içerisinde benzer tahakküm mekanizmalarına maruz kaldığını ileri sürmektedir (Puleo, 2017, s. 30). Kavram ilk kez Françoise d'Eaubonne tarafından 1974 yılında yayımlanan *Le Féminisme ou la Mort* adlı eserinde kullanılmış; çevresel krizin çözümünün toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin ortadan kaldırılmasından bağımsız düşünülemeyeceği vurgulanmıştır. Bu çerçevede eko-feminizm kadınların ve doğanın özneleştirilmesi, metalaştırılması ve denetim altına alınması süreçlerinin tarihsel olarak paralel biçimde ilerlediğine dikkat çekmektedir (Saave, 2022, s. 335).

Eko-feminizm, tekil ve homojen bir kuram olmaktan ziyade farklı disiplinlerden sosyal bilimcilerin katkılarıyla zaman içerisinde gelişmiş ve çeşitli kuramsal yönelimlere ayrılmıştır. Feminist teori, siyasal iktisat, çevre sosyolojisi ve etik tartışmalarla beslenen bu yaklaşım; kadın-doğa ilişkisini biyolojik, kültürel, ekonomik ve politik boyutlarıyla ele alan farklı eko-feminist perspektiflerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu çeşitlilik eko-feminizmin hem eleştirel gücünü artırmış hem de kuramın kendi içindeki tartışmaların derinleşmesine olanak tanımıştır.

Bu yaklaşımlardan ilki olan kültürel eko-feminizm, kadınların doğa ile biyolojik ve ruhsal bir bağa sahip olduğunu ileri sürmekte; ana tanrıça kültürleri ve doğa temelli spiritüel inançlar üzerinden kadın-doğa yakınlığını temellendirmektedir. Bu yaklaşımda, kadınların doğaya atfedilen üretkenlik, koruyuculuk ve döngüsellik özellikleriyle özdeşleştirilmesi onların çevresel sorunlara karşı daha duyarlı bireyler oldukları iddiasını beraberinde getirmektedir (Carlassare, 2000, s. 94). Ancak kültürel eko-feminizm, kadınları doğa ile özcü bir biçimde ilişkilendirmesi nedeniyle eleştirilmekte; bu yaklaşımın, toplumsal cinsiyet rollerini yeniden üretebileceği ve kadın deneyimlerini homojenleştirdiği ileri sürülmektedir. Bu eleştiriler eko-feminizm literatüründe kuramın sınırlarının tartışılmasına önemli katkılar sunmuştur.

Bu özcül yaklaşıma karşı geliştirilen sosyal eko-feminizm, kadınların ve doğanın sömürülmesini biyolojik veya kültürel farklılıklar üzerinden değil; kapitalist üretim ilişkileri ve ataerkil güç yapıları üzerinden açıklamaktadır. Sosyal eko-feminist perspektife göre kadınların doğa ile özdeşleştirilmesi bizzat tahakküm mekanizmasının bir parçasıdır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ekonomik sistemler, emek ilişkileri ve siyasal iktidar yapılarıyla birlikte ele alınmalıdır (Turner ve Brownhill, 2010, s. 104). Bu yaklaşım eko-feminizmi yalnızca etik bir duyarlılık alanı olmaktan çıkararak yapısal ve politik bir eleştiri düzlemine taşımaktadır.

Bir diğer önemli yaklaşım olan radikal eko-feminizm ise çevresel yıkım ile toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri arasındaki ilişkiyi daha köktenci bir biçimde ele almaktadır. Radikal eko-feministlere göre doğa tahribatı ve kadınlara yönelik baskı aynı tahakkümcü zihniyetin ürünüdür ve bu sorunların çözümü mevcut

toplumsal ve ekonomik sistemlerin dönüştürülmesini gerektirmektedir. Bu yaklaşım, sürdürülebilir ve adil bir dünya için yalnızca politika düzeyinde değil, değerler ve yaşam pratikleri düzeyinde de bütüncül bir değişim ihtiyacını vurgulamaktadır (Plumwood, 2004, s. 46).

Bu çalışmada eko-feminizm, kadınların kentsel mekânda karşılaştıkları eşitsizlikleri ataerkil-kapitalist sistemin kent planlama pratiklerine yansımaları olarak ele alan bir kuramsal araç olarak kullanılmaktadır. Özellikle sosyal ve radikal eko-feminist yaklaşımlar, kentsel mekânın üretiminde hâkim olan faydacı, büyüme odaklı ve insan-merkezci anlayışa yönelik güçlü bir eleştiri sunarak toplumsal cinsiyet eşitliğini ve ekolojik sürdürülebilirliği birlikte düşünmeyi mümkün kılmaktadır.

Eko-feminist kuram, kendi içerisinde farklı yaklaşımlar ve çözüm önerileri barındırmaktadır. Bu yaklaşımların kent planlamasına sunduğu eleştirel katkıları daha sistematik biçimde ortaya koyabilmek amacıyla, eko-feminizmin temel türleri ve bu yaklaşımlara yöneltelen başlıca eleştiriler Tablo 1’de özetlenmiştir (Özdemir ve Aydemir, 2019, s. 270-273).

	nazaran daha yakın olduğu ve daha güçlü bir ekolojik bilince sahip olduğu savunulur. “Doğa Ana” metaforu yaygın olarak kullanılır.	düşmekle ve Batılı, beyaz, orta sınıf kadınların deneyimlerini genellemekle eleştirilir.
Radikal Eko-Feminizm	Kadınlara ve doğaya yönelik baskının temel kaynağının ataerkil sistem olduğu vurgulanır. Sorunların çözümü için köklü bir sistem değişikliği gerekliliği savunulur.	Diğer baskı mekanizmaları olan kapitalizmi ve sınıf farklılıklarını yeterince göz önünde bulundurmamakla eleştirilir.
Sosyal Eko-Feminizm	Eko-feminizmi Marksizm ve sosyalizmle birleştirir. Kadınların ve doğanın üzerindeki baskıyı, ataerkil sistemle birlikte kapitalist ekonomik sistemler üzerinden inceler.	Bu yaklaşım, ataerkil ve kapitalist sistemin doğa ve kadın üzerindeki yıkıcı etkisini daha görünür kılarak çözümler üretmeye çalışır.

Tablo 1: Eko-Feminizm Türlerinin İlkeleri ve Yöneltelen Eleştirilerin Kapsamı.

Yaklaşım	Temel İlke	Eleştirisi
Kültürel Eko-Feminizm	Kadınların doğaya erkeklerle	Kadınları doğaya indirgeyerek biyolojik bir özcülük tuzağına

Bu yaklaşımlardan özellikle sosyal eko-feminizm, ataerkil-kapitalist sistemin doğayı ve kadınları meta olarak gören anlayışına karşı çıkarak kent planlaması eleştirisi için en güçlü kuramsal zemini sunmaktadır. Sosyal eko-feminizm doğayla sürdürülebilir ilişkiler kurmayı, ihtiyaçların karşılanmasını

önceliklendirerek hızlı büyümenin getirdiği tahribata karşı durmaktadır.

Eko-feminist yaklaşımın ahlaki ve etik temelini “ihtimam etiği” oluşturmaktadır. Geleneksel ahlak felsefelerinin soyut, evrensel ve rasyonel ilkelerine karşı çıkan bu etik, ilişkisellik, bağlamsallık ve sorumluluk gibi unsurları merkeze almaktadır. İhtimam etiğinde bireylerin birbirlerine karşı göstermesi gereken özen, dikkat ve duyarlılık vurgulanmaktadır. Eko-feministler tarafından bu etiğin daha geniş bir boyuta taşınarak insanlar arası ilişkilere ve insan-doğa ilişkisine uygulanması gerektiği savunulmaktadır. Bu çerçevede tıpkı insanlara ihtimam gösterildiği gibi doğaya da alan tanınması, ona özen gösterilmesi ve gelişmesine izin verilmesi şart koşulmaktadır. Bu anlayış geleneksel planlamanın hakimiyetçi ve faydacı yapısının tersine tüm dünyevi varlıklara saygı duyulan ve özen gösterilen, ekolojik çeşitliliğe duyarlı bir derin ekolojist alternatif sunmaktadır (Şimşek ve Nalbant, 2025, s. 574).

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE HİPOTEZİ

Bu araştırma, nitel araştırma yaklaşımları çerçevesinde yürütülmüş olup kentsel mekânlarda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alan seçilmiş akademik çalışmaların ve politika odaklı uygulama örneklerinin eko-feminist kuram ve ihtimam etiği perspektifiyle yeniden yorumlanmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda çalışma kavramsal literatür analizi ve karşılaştırmalı vaka incelemesi yöntemlerine dayanmaktadır.

Araştırmada kullanılan veriler, İstanbul, Barcelona ve Viyana gibi kentlerde uygulanan cinsiyete duyarlı planlama pratiklerini konu alan ikincil kaynaklardan elde edilmiştir. Bu çalışmada kentsel mekânda toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ele alan geniş bir literatür

çerçevesinde; Yıldırım ve Gül (2021) ile Şener ve Demirdirek (2014) tarafından sunulan bulgular, eko-feminist kuram temelinde geliştirilen analitik kategoriler doğrultusunda, örnekleyici ve karşılaştırmalı değerlendirme nesneleri olarak ele alınmıştır.

Analiz süreci tematik analiz tekniği kullanılarak yürütülmüş; kentsel mekânda kadınların görünürlüğü, güvenlik algısı, erişilebilirlik ve cinsiyete duyarlı veri kullanımı temaları altında mevcut uygulamalar değerlendirilmiştir. Bu yaklaşım literatürde yer alan bulguların eko-feminist bir bakış açısıyla eleştirel biçimde yeniden yorumlanmasını mümkün kılmıştır.

Bu doğrultuda araştırma kapsamında aşağıdaki hipotez ileri sürülmektedir:

H1: Ataerkil ve kapitalist sistemler temelinde şekillenen geleneksel kent planlama yaklaşımları, kadınların kentsel mekânlara erişimini, kamusal alandaki görünürlüğünü ve mekânsal güvenlik algısını sistematik biçimde olumsuz etkilemektedir.

4.1 Bulguların Eko-Feminist Perspektiften Tartışılması

Bu bölümde sunulan bulgular, araştırma kapsamında yürütülen kavramsal analiz ve karşılaştırmalı vaka incelemesine dayanmaktadır. Bulgular, literatürde yer alan seçilmiş çalışmaların eko-feminist kuram çerçevesinde yeniden değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bu nedenle bölüm, nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bulgular ve tartışmanın birlikte ele alınması yaklaşımı doğrultusunda yapılandırılmıştır.

Kadınların kamusal mekânı erkeklere göre daha az kullanıyor olması belirli zaman dilimlerinde mekânlardan istifade edebilmesi veya yanında bir erkek olmadan uzun süre mekânları

kullanamaması gibi varsayımlar birçok bilimsel araştırmanın bulgularında mevcuttur (Kern, 2005, s. 364). Kadın cinsiyetinin kentsel alanlara erkeklere kıyasla daha az erişebildiğini ve daha az alanı kullanabildiğini savunan Kaypak (2014) kadınların karar verme, fırsatları değerlendirme ve hizmetlere erişimde ciddi ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmektedir. Ataerkil aile içi iş bölümünde, çocukların ve yaşlıların bakımında bütün yükün kadın üzerinde olduğunu ifade etmektedir. Bu çerçevede kadınların üzerindeki bakım yükünün yanı sıra sosyal ve kültürel ihtiyaçlarının da kentsel mekanlar aracılığıyla desteklenmesi büyük önem taşımaktadır.

Koskela'nın (1997) feminist coğrafya bakış açısı ile yaptığı analizde, kadınların kamusal alanda varlık göstermelerini sınırlayan en temel unsurun "güvensizlik duygusu" olduğunu vurgulanmaktadır. Bu güvensizlik, kadınların kentsel ortamlarda özgürce hareket etme hakkını fiilen kısıtlamakta ve erkek egemen mekân algısının yeniden üretilmesine neden olmaktadır. Dolayısıyla kadınların kentsel deneyimlerini iyileştirmek ve eşit kullanım hakkını garanti altına almak için kentsel planlama süreçlerine toplumsal cinsiyet perspektifinin entegre edilmesi gerekmektedir. Bu bulguyu destekler nitelikte olarak kadınların kamusal açık mekânlarda erkekler kadar özgür hissetmedikleri bulgusuna erişen Mumcu, Yılmaz ve Yazıcı (2016), onların erkek cinsiyetinin bakışından rahatsız olduklarını ve kent merkezine gelme sıklıklarının diğer cinsiyetten daha az olduğunu belirtilmektedir.

Altındal'a (2022) göre, kadınlar kamusal alanda giyimleri, ses tonları veya davranışları nedeniyle "hafif kadın" şeklinde damgalanmakta ve cinsiyetçi yaptırımlara maruz kalmaktadır. Kamusal alanın normları, kadınları ya bu kurallara uymaya ya da toplumsal hayattan dışlanarak özel alana çekilmeye zorlamaktadır.

Ankara'nın Keçiören ilçesinde Cumur ve Topçu (2022) tarafından yapılan araştırma bu normu destekler niteliktedir. Kadınların kamusal alandaki düşük görünürlüğünün temel sebebinin kentsel tasarım pratikleri veya altyapı eksikliklerinin haricinde "bir kadının yerinin evi olduğu" yönündeki ataerkil düşünce yapısından kaynaklandığı aktarılmıştır. Bu bulgu ile kadınların toplumsal yaşamda ev ile özdeşleştirilmesi ve ev ile ilgili sorumluluklarının kentsel yaşama katılımlarını engellemesi yönündeki hipotez desteklenmektedir.

Kadıoğlu ve Toy'un (2021) Erzurum Muratpaşa Mahallesi üzerine yaptığı çalışmada, kadınların yoğun olarak yaşam sürdürdüğü bir mahallede dahi kamusal alanları kullanmakta zorlandıkları, güvenlik kaygılarından dolayı alternatif yürüyüş rotaları belirledikleri ve gece saatlerinde mekân kullanımını neredeyse tamamen erkeklere bıraktıklarını tespit edilmiştir. Bu bulgular, kent mekânlarının cinsiyetçi bir biçimde şekillendiğini ve kadınların kent hakkının sınırlandığını göstermektedir. Aktaş (2017) ise araştırmasında kadınların güvenli ve düşük maliyetli ulaşım, çocuklarıyla rahatça kullanabilecekleri park alanları ve medeni durumlarına bakılmaksızın iş ve konut erişimi gibi temel taleplerini dile getirmektedir. Elde edilen bulgularda kadınların toplumsal baskıdan uzak yaşam isteklerinin yoğun düzeyde olduğu, eşit koşullarda kent yaşamına katılma arzusunun öne çıktığı; yaşadıkları ayrımcılığın onları yalnızlaştırdığı ve endişelendirdiği görülmektedir.

İstanbul'da metrobüs kullanan her on kadından dokuzunun güvenlik tedbirlerini yetersiz bulması, söz konusu endişelerin yaygın ve haklı temellere dayandığını ortaya koymaktadır. Kadınların en fazla kaygı duyduğu suç türü cinsel saldırı olmakla birlikte bu korku özellikle

gece saatlerinde dışarı çıkma cesaretlerini önemli ölçüde sınırlamaktadır. Muratpaşa Mahallesi'nde yapılan bir vaka incelemesi, kadınların yoğun kahvehane kültüründen ötürü erkeklerin baskın olduğu alanlardan uzak durduklarını ve evlerine ulaşırken dahi daha güvenli olduğunu düşündükleri alternatif yürüme güzergâhları tercih ettiklerini göstermiştir. Bu durum, yetersiz sokak aydınlatması ve karanlık alanlarla birleştiğinde, kadınların kent mekânlarını güvenli olarak algılamalarını ciddi biçimde olumsuz etkilemektedir (Akgül ve Toy, 2021, s. 806).

Tuysuz, Gürel ve Gülmez (2020) tarafından yapılan araştırma üniversitede okuyan kız öğrencilerin kentsel mekanlara erişimde yaşadığı dezavantajı göstermektedir. Kentten uzakta konumlanan üniversite kampüsündeki yurtlara yerleştirilen kadın öğrenciler, yaratılan güvensiz ortamla birlikte kent hakkından mahrum bırakılarak kamusal alanın dışında kalmakta; bu durum onların kentsel mekânın sınırlı kullanıcısı haline getirmektedir.

Kentsel planlama kararları, kadınların ekonomik ve sosyal yaşamdaki konumlarını da doğrudan etkilemektedir. İş yerlerinin evlere konumlanması, kadınların iş seçme ve gelir elde etme şansını kısıtlı hale getirerek kadın yoksulluğunu derinleştirmektedir. İstanbul'da yürütülen bir araştırma, cinsiyete göre ayrıştırılmış veri kullanıldığında, imalat sektöründe çalışan kadınların haritasının, genel nüfus haritasından oldukça farklı görüldüğü bulgusuna varmıştır. Bu bulgu, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin eğitim ve istihdam haritalarındaki derin uçurumlarını ortaya koyarak geleneksel verilerin bu tür sorunları gizlediğini kanıtlamaktadır (Fidan ve Erginli, 2022). Bu bağlamda, kentsel yaşamda kadınların karşı karşıya kaldığı mekânsal ve sosyal adaletsizliklerin yalnızca nicel verilerle

açıklanamayacağı; bu durumun çok katmanlı, yapısal dinamiklerle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık, eğitim ve istihdamdan başlayarak gündelik mekân deneyimlerine kadar uzanmakta ve bu nedenle çok boyutlu bir çözüm yaklaşımını gerekli kılmaktadır.

Kadınların kent mekânlarını kullanma biçimleri, yalnızca güvenlik kaygılarıyla sınırlı olmayıp kamusal alanlara erişim ve katılımı karşılaştıkları yapısal engellerle şekillenmektedir. Aktaş (2017) tarafından gerçekleştirilen araştırma, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kentsel altyapı ve hizmetlere erişimde derinleştiğini ortaya koymaktadır. Özellikle ulaşım sistemleri, yeşil alanlar ve sosyal donatıların tasarımında cinsiyete duyarlı politikaların eksikliği göze çarpmakta, kadınların kamusal alanda maruz kaldığı kısıtlamalar eksilmeden sürdürülmektedir. Bu kapsamda, kadınların kentsel yaşama tam katılımını destekleyen politika ve planlama uygulamaları, sürdürülebilir ve kapsayıcı kentlerin inşasında kritik bir rol oynayacaktır. Ayrıca, toplumsal cinsiyet temelli mekânsal eşitsizliklerin giderilmesi için katılımcı planlama süreçleri ve yerel ihtiyaçların dikkate alındığı çözümler gereklidir.

Kentsel mekânda toplumsal cinsiyet eşitsizliği çok boyutlu bir yapı sergilemekte olup, bu eşitsizliklere yönelik geliştirilen politika ve planlama yaklaşımları da farklı düzlemlerde şekillenmektedir. Bu kapsamda, kentsel planlamada cinsiyet temelli eşitsizlik alanları ile eko-feminist perspektiften geliştirilen çözüm önerileri ve uygulama örnekleri Tablo 2'de sunulmuştur (Yıldırım ve Gül, 2021, s. 682-691).

Eşitsizlik Boyutu	Eko-Feminist Perspektiften Çözüm Önerisi	Uygulama Örnekleri
Sınırlı Mekan Kullanımı	İhtimam etiğini temel alan, kapsayıcı ve yerel ihtiyaçlara duyarlı mahallelerin tasarlanması, kamusal ve özel alan arasındaki katı ayrımları sorgulayarak mekânsal adaletin tesis edilmesi.	Barcelona’da yürütülen katılımcı “feminist kentleşme” girişimleri ve farkındalık atölyeleri.
Güvenlik Endişeleri	Aydınlatma, peyzaj ve altyapı düzenlemelerinde kadınların mekânsal deneyimlerini odağa alan kullanıcı odaklı tasarım yaklaşımlarının benimsenmesi; teknolojik ve sosyal müdahalelerle kamusal alanlarda güvenliğin artırılması.	Delhi’de vatandaşların tehlikeli bölgeleri bildirebildiği “SafetiPin” uygulaması ve Viyana’da gece aydınlatması projeleri.
Ulaşım ve Erişilebilirlik	Kadınların çok amaçlı ve çok duraklı günlük hareketlilik ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde güvenli, erişilebilir ve kapsayıcı toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi; yaya ve bisiklet yollarının artırılarak alternatif ulaşım biçimlerinin teşvik edilmesi.	Londra’da kadınların güvenliğini artıran pilot projeler, Viyana’daki toplu taşıma politikaları.

Ekonomik ve Sosyal Kısıtlılıklar	Cinsiyete duyarlı planlama ve bütçeleme politikaları aracılığıyla kadınların istihdam ve eğitime erişim imkânlarının güçlendirilmesi; konut ile iş yeri arasındaki mekânsal entegrasyonun sağlanarak günlük yaşamın sürdürülebilirliğinin desteklenmesi.	Viyana’da cinsiyet bütçelemesinin anayasaya entegre edilmesi, İstanbul’daki TESEV projesinden esinlenilerek kadınların istihdam haritasının çıkarılması.
----------------------------------	--	--

Tablo 2: Kentsel Planlamada Cinsiyet Eşitsizliği ve Eko-Feminist Politika Önerileri.

Eko-feminist planlama anlayışında kent, ekonomik kazancın artırıldığı mekanlar olarak algılanmak yerine ihtimam, ilişkisellik ve sorumluluk ilkeleri üzerine inşa edilmesi hedeflenen bir yerleşim birimidir. Geleneksel planlamanın tersine bu planlama anlayışında hızlı büyümenin aksine doğayla uyum içinde sürdürülebilir bir yaşam isteği ve toplulukların ihtiyaçlarının önceliği merkeze alınmaktadır. Bu durum insanların ve doğanın birbirine üstünlüğünün olmadığı birbirinin gelişimine destek sağladığı bir kent vizyonu yaratmaktadır (Şakacı ve Günesen, 2023, s. 70). İhtimam etiğine dayalı kentsel planlama mahallelerdeki yerel ekonomileri, yeşil alanları, çocuk ve yaşlı dostu altyapıları destekleyerek kadınların çok yönlü sorumluluklarını hafifleten ve herkes için daha yaşanabilir mahalleler yaratan bir yapı önermektedir (Çekem, 2023, s. 470).

Eko-feminist planlama süreçleri hiyerarşik ve merkezîyetçi modellerin aksine, özellikle kadınların da entegre olduğu tüm kent sakinlerinin aktif katılımını desteklemektedir. Barcelona’da uygulanan “feminist şehir planlaması” etkinliği bu kapsayıcı katılımın

başarılı bir örneğini sunmaktadır. 2005 yılından bu yana gerçekleştirilen “keşif yürüyüşleri” projeleri kadınların mahallelerdeki güvenlik, cinsel taciz ve şiddet gibi mühim sorunları yerinde protesto etmelerine olanak sağlamaktadır (Hensoldt, 2024, s. 60). Bu yürüyüşler sayesinde kadınlar kendi mahallelerinin uzmanı olarak görülmekte ve ofisten tespit edilemeyecek sorunlar ortaya konulmaktadır. Buradan hareketle federal belediyeçilik anlayışı ile katılımcı çözümler üretilmektedir. Ayrıca, Viyana’da 1992’den beri uygulanan ve 2006’da anayasaya entegre edilen cinsiyet ana akımlaştırması ve cinsiyet bütçelemesi politikaları, cinsiyet eşitliğini tüm yerel hizmetlere ve politikalara entegre ederek sistemik bir dönüşümün mümkün olduğunu göstermektedir (Dumlupınar ve Göksu, 2020, s. 728).

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı üretilen bir diğer kentsel alan yönetimi planlaması ise veriye dayalı planlamadır. Bu planlama anlayışı ile mekânsal ve sosyal veriler cinsiyet perspektifiyle analiz edilebilmekte, kadınların ve diğer dezavantajlı grupların ihtiyaçları daha net belirlenmekte ve etkili politikalar geliştirilmektedir (Kong ve Yeoh, 2020, s. 2456). Toplumsal cinsiyet temelli verilerden faydalanılarak kent içindeki erişim, güvenlik, istihdam ve hizmetlere erişim gibi alanlarda var olan eşitsizlikler görünür kılınmakta ve bu sayede planlama süreçlerinde cinsiyet temelli eşitsizlikleri engelleme imkânı artmaktadır (Madanipour, 2018, s. 442). Veriye dayalı yöntemler katılımcı planlama süreçlerinin etkinliğini artırarak, kadınların karar alma mekanizmalarına dahil edilmesini kolaylaştırmakta ve böylece daha kapsayıcı ve adil kentsel politikaların geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır.

TESEV’in İstanbul’daki projesi cinsiyete duyarlı verinin kentsel politika üretimindeki kritik rolünü ispatlar niteliktedir. Bu proje çerçevesinde yaş, eğitim, medeni durum ve kentsel hizmetlere erişim gibi veriler cinsiyet kırılımı ile analiz edilerek tematik haritalar oluşturulmuştur. Bu haritalar, geleneksel verilerin sakladığı derin eşitsizlikleri görünür kılarak, yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin daha isabetli ve etkili politikalar geliştirmesine olanak tanımaktadır. Bu model, diğer kentlere de uyarlanabilir bir çerçeve sunmaktadır. Böylece, toplumsal cinsiyete duyarlı veri temelli planlama, kentsel hizmetlerin adil dağılımını sağlama ve mekânsal adaletsizlikleri azaltma açısından stratejik bir araç haline gelmektedir.

Toplumsal cinsiyete duyarlı veri kullanımının kentsel politika üretimindeki dönüştürücü etkisini somut biçimde ortaya koymak amacıyla İstanbul örneğinde gerçekleştirilen TESEV çalışmasının bulguları Tablo 3’te karşılaştırmalı olarak gösterilmiştir.

Analiz Alanı	Toplumsal Cinsiyet Kırılımı Olmadan	Toplumsal Cinsiyet Kırılımı İle
İstihdam	Genel nüfus dağılımı haritası elde edilir.	Kadınların imalat sektöründeki istihdam haritası, genel haritadan oldukça farklı görünür, bu da gizli işgücü eşitsizliklerini ortaya çıkarır.
Eğitim	Genel eğitim seviyesi dağılımı haritası elde edilir.	Kadın ve erkeklerin eğitim seviyeleri

		arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenir, bu da eğitimde cinsiyet uçurumlarına işaret eder.
Kent Hizmetlerine Erişim	Kamu hastanesi, metro/metrobüs durağı gibi hizmetlere genel nüfusun erişimi gösterilir.	Kadınların bu hizmetlere erişiminin, ev içi sorumluluklar ve güzergah karmaşıklığı nedeniyle erkeklerden farklı olduğu belirlenir.

Tablo 3: İstanbul Örneğinde Cinsiyete Duyarlı Veri Analizi Bulguları (Şener ve Demirdirek, 2014, s. 25).

Eko-feminist kent planlaması, güvenlik problemlerini yalnızca polis devriyesi veya teknolojik gözlem sistemleriyle çözmekten ziyade fiziksel tasarım ve toplumsal bağlamı bir arada ele almaktadır. Yetersiz aydınlatma ve karanlık sokaklar gibi fiziksel etmenler kadınların kendilerini güvensiz hissetmesine neden olmaktadır. Bu sebepten dolayı aydınlatmanın güçlendirilmesi, yaya yollarının genişletilmesi ve sosyal kontrolün artırılması gibi basit ama etkili çözümler önerilmektedir. Örneğin, Hindistan'ın Delhi kentinde vatandaşların crowdsourcing yöntemiyle güvenlik endişelerini bildirmesini sağlayan "SafetiPin" uygulaması sayesinde şehir yönetimi 50,000'den fazla veri toplayarak ek aydınlatma ve güvenlik önlemleri almıştır (Manazir ve Rubina, 2018, s. 49). Brüksel kentinde ise erkek tuvaletlerinin kapsayıcı tuvaletlerle değiştirilmesi, kamusal alandaki cinsiyetler arası dengesizliğe yönelik sembolik ama önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

Ulaşım sistemlerinde ise personel sayısının artırılması ve kadınların özel ihtiyaçlarına yönelik rota ve saat düzenlemeleri yapılması, güvenlik ve erişilebilirliği artırıcı önemli ve temel adımlardır (Bauhardt, 2022, s. 129).

Bu bağlamda kadınların sosyal hayata eşit katılımını destekleyecek kamusal alanların varlığının önemi daha iyi anlaşılmaktadır. Toplumsal cinsiyete duyarlı planlama ile kadınların edilgen bireyler olmasının önüne geçilmekte, bilgiyi üreten ve çözüm geliştiren öznelere dönüştürülmesini sağlanmaktadır. Dolayısıyla eko-feminist kentsel planlama, toplumsal cinsiyet eşitliğini sadece mekânsal güvenlik ekseninde değil daha geniş bir adalet ve temsil perspektifinde ele almayı mümkün kılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında ele alınan kuramsal tartışmalar ve karşılaştırmalı vaka incelemeleri giriş bölümünde yöneltilecek araştırma sorularına bütüncül yanıtlar sunmaktadır. İlk olarak, mevcut kentsel yapıların toplumsal cinsiyet eşitsizliğini günlük yaşam pratikleri üzerinden yansıttığı ve pekiştirdiği görülmektedir. Kadınların kamusal mekâna erişiminde yaşanan güvenlik kaygıları, hareketlilik kısıtları ve mekânsal görünmezlik kentsel mekânın tarafsız değil; cinsiyetlendirilmiş bir biçimde üretildiğini ortaya koymaktadır. İkinci olarak, ataerkil ve kapitalist dünya görüşleri üzerine inşa edilen geleneksel kent planlama yaklaşımlarının bu eşitsizliklerin yeniden üretilmesinde belirleyici bir rol oynadığı anlaşılmaktadır. Erkek-merkezli hareketlilik kalıplarını esas alan üretkenlik ve ekonomik büyümeyi önceleyen planlama anlayışı; kadınların çok katmanlı gündelik yaşam deneyimlerini, bakım emeğini ve güvenlik ihtiyaçlarını sistematik biçimde dışlamaktadır. Üçüncü olarak ise eko-feminist kuramın kentsel mekânda gözlemlenen toplumsal cinsiyet

temelli eşitsizlikleri anlamak ve dönüştürmek açısından güçlü bir kuramsal ve pratik çerçeve sunduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Eko-feminist yaklaşım, kadınlara ve doğaya yönelik tahakkümü ortak bir yapısal zeminde ele alarak kentsel planlamanın etik, politik ve mekânsal boyutlarının birlikte yeniden düşünülmesini mümkün kılmakta; ihtimam etiği, katılımcılık ve cinsiyete duyarlı veri kullanımı gibi ilkeler aracılığıyla daha adil, kapsayıcı ve sürdürülebilir kentlerin inşasına yönelik somut bir yönelim önermektedir.

Bu bağlamda elde edilen kuramsal tartışmalar ve karşılaştırmalı vaka incelemeleri doğrultusunda ileri sürülen H1 hipotezi desteklenmektedir. Bulgular, ataerkil ve kapitalist sistemler temelinde şekillenen geleneksel kent planlama yaklaşımlarının; kadınların kentsel mekânlara erişimini, kamusal alandaki görünürlüğünü ve mekânsal güvenlik algısını sistematik biçimde olumsuz etkilediğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla çalışma kapsamında ortaya konulan hipotez doğrulanmış; geleneksel planlama paradigmasının toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kentsel mekânda yeniden üretiminde yapısal bir rol oynadığı sonucuna ulaşılmıştır.

5. SONUÇ

Kentsel mekânlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin soyut bir kavram olmaktan çıktığı somut ve gündelik bir gerçeklik halini aldığı yerleşim birimleridir. Bu bağlamda, kentsel mekânlar yalnızca fiziksel yapılar değil toplumsal cinsiyet ilişkilerinin yeniden üretildiği alanlar olarak değerlendirilmelidir. Bu araştırmada, kadın cinsiyetinin kent deneyimindeki sınırlılıkları, güvenlik endişeleri ve hareketlilik sorunları, geleneksel şehir planlamanın temellerini oluşturan ataerkil ve kapitalist sistemlerin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Erkek-merkezli kent planlaması, kentsel dokuyu ekonomik büyüme ve verimlilik ekseninde yeniden üretirken, kadınların ev içi sorumlulukları ve karmaşık yaşam pratiklerini sistematik olarak dışlamaktadır. Bu durum, kadınların kent hakkını kullanmalarını engellemekte ve onların ekonomik ve sosyal yaşama katılımlarını kısıtlamaktadır.

Bu sorunlar ise yalnızca “kadın dostu” parklar veya aydınlatma gibi yüzeysel düzenlemelerle üstesinden gelinebilir meseleler değildir. Araştırma, bu yapısal sorunlara bütüncül bir cevap sunan eko-feminist kuramı ön plana çıkarmaktadır. Eko-feminist kuram, kadınların ve doğanın aynı eril tahakküm mekanizması tarafından sömürüldüğünü savunarak, kentsel sorunların kökenlerini ataerkil-kapitalist sisteme dayandırmaktadır. Bu teori, geleneksel planlamanın faydacı ve baskın doğasının aksine, ihtimam etiğini yeni bir ahlaki pusula olarak önermektedir. İhtimam etiğine dayalı bir kentsel planlama yaklaşımı, derin ekoloji kuramından esinlenerek mekânın sadece insan için değil, tüm canlılar ve ekolojik sistem için bir yuva olduğu anlayışıyla hareket etmektedir.

Bu yaklaşım, kentsel mekânı yeniden düşünmeyi ve dönüştürmeyi gerektirmektedir. Barcelona’daki katılımcı “feminist kentleşme” pratikleri, Viyana’daki cinsiyet ana akımlaştırması ve cinsiyet bütçelemesi politikaları, İstanbul’daki cinsiyete duyarlı veri analizi gibi uygulamalar, bu dönüşümün hem metodolojik hem de pratik düzeyde uygulanabilir olduğunu göstermektedir. Bu örnekler, kadınların kentin pasif kullanıcıları değil, aktif ve yetkin dönüştürücüleri olarak planlama sürecine dahil edilmesinin önemini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, bu araştırma, kentsel mekânların toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin üretildiği ve

yeniden üretildiği alanlar olduğunu ortaya koymakta, geleneksel kent planlaması yaklaşımlarının kadınların kent deneyiminde karşılaştıkları yapısal engelleri nasıl pekiştirdiğini gözler önüne sermektedir. Ataerkil ve kapitalist sistemlerin kent planlamasına nüfuz etmiş normatif yapıları, kadınların kamusal alandaki varlığını sınırlamakta; güvenlik, erişilebilirlik ve hareketlilik gibi temel haklarını ihlal etmektedir. Bu bağlamda, eko-feminist kuramın planlama yaklaşımı yalnızca mekânsal adaleti değil, aynı zamanda ekolojik sürdürülebilirliği ve toplumsal kapsayıcılığı da önceleyen alternatif bir paradigma sunmaktadır. Kentin tüm bileşenlerini; insanları, doğayı ve diğer canlıları eşit derecede önemseyen bu yaklaşım, mekânın yeniden düşünülmesini ve dönüştürülmesini zorunlu kılmaktadır. Feminist kentleşme pratikleri, cinsiyet ana akımlaştırması ve veri temelli eşitlik politikaları gibi örnekler, bu dönüşümün hem teorik hem de uygulamalı düzeyde mümkün olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla, toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alan, katılımcı ve ekolojik temelli planlama anlayışları hem kadınların kent hakkını güvence altına almakta hem de daha adil, dirençli ve yaşanabilir kentlerin inşasında temel bir rol üstlenmektedir.

KAYNAKÇA

Aktaş, G. (2017). Kadın açısından kente ilişkin mekân pratikleri. Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (27), 136-149.

Altındal, Y. (2022). Mekânın kadın yüzüne sosyolojik aynanın karşısından bakmak. International Academic Social Resources Journal, 7(44), 1901-1907.

Bauhardt, C. (2014). Krizi çözmek mi dediniz? yeşil yeni düzen, küçülme ve dayanışma

ekonomisi: ekofeminist bir ekonomik yaklaşımdan kapitalist büyüme ekonomisine alternatifler. Ecological Economics, (102), 60-68.

Cumur, Ş., & Topçu, K. (2022). Toplumsal cinsiyet eşitsizliği: kadın ve kentsel mekan. Artium, 10(2), 112-130.

Çekem, K. (2023). Faydacılığın ve deontolojinin ötesinde: hayvan etiği için ihtimam-temelli bir çerçeve. Bursa Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, 22(1), 460-497.

Dumlupınar, S., & Göksu, G. G. (2020). Toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik faaliyetler, cinsiyete duyarlı bütçeleme uygulamaları ve kadın memnuniyeti arasındaki ilişkinin analizi: sakarya ili örneği. Akademik İncelemeler Dergisi, 15(2), 713-764.

Fidan, G. & Erginli, B.E. (2022). Toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı kentsel politika için bir model. İstanbul: TESEV Yayınları.

Hensoldt, A. (2024). Feministyczne sojusze w trosce o lepszą przyszłość dla wszystkich. Teoria Polityki, (9), 59-76.

Kadıoğlu, B., & Toy, S. (2021). Kentsel mekânlarda kadın davranışlarının güvenlik kapsamında değerlendirilmesi: erzurum kenti muratpaşa mahallesi örneği. Kent Akademisi, 14(3), 789-810.

Kartal, M., & Gençtürk, D. C. (2022). Henri lefebvre kazısı: neoliberal kentsel politikalar ve kent hakkı. Turkish Studies-Economics, Finance, Politics, 17(1), 63-91.

Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal cinsiyet bakış açısından kente bakmak. Niğde Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(1), 344-356.

- Kern, L. (2005). In place and at home in the city: connecting privilege, safety and belonging for women in toronto. *Gender, Place & Culture*, 12(3), 357-377.
- Kilinç, A. (2016). Kentsel alanda mekansal düzenleme ve kadının kent kullanım hakkı: hopa örneği. *Karadeniz Araştırmaları*, (52), 95-117.
- Kocatürk, Ö. Ü. G. A., & Şengül, M. (2020). Kapitalist ataerkil ilişkiler ve kentsel mekânda kadınların gündelik hayatının coğrafyası: tokat örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 75(2), 715-746.
- Kong, L., & Yeoh, B. (2020). Gender and urban governance: approaches and challenges. *Urban Studies*, 57(12), 2451-2467.
- Madanipour, A. (2018). Planning, design and the complexity of public spaces: gendered experiences in urban environments. *Politics And Space*, 36(3), 436-453.
- Manazir, S. H., Govind, M., & Rubina. (2019). My safetipin mobile phone application: case study of e-participation platform for women safety in india. *Journal of Scientometric Research*, 8(1), 47-53.
- Mumcu, S., & Yılmaz, S. (2016). Kentsel açık mekânlarda kadınlar: cinsiyet rollerinin kamusal alanlarda gözlemlenmesi. *Mimarlık ve yaşam*, 1(1), 37-52.
- Tosun, M., & Hiçdurmaz, Z. (2022). Toplumsal cinsiyet bağlamında kadınların kent hakkı üzerine bir değerlendirme. *İdealkent*, 13(37), 2152-2174.
- Turner, T. E., & Brownhill, L. (2010). Ecofeminism and the global movement of social movements. *Capitalism Nature Socialism*, 21(2), 102-106.
- Tuysuz, S., Gürel, M. E., & Gülmez, R. (2020). Kent hakkı ve toplumsal cinsiyet bağlamında mekânın siyaseti: erzincan kyk yurtları örneği. *Journal Of Economy Culture And Society*, (61), 85-105.
- Şakacı, B. K., & Günesen, M. (2023). Derin ekoloji ve derin ekolojinin düşündürdükleri. *Akademik Düşünce Dergisi*, (8), 67-85.
- Şener, Ü., & Demirdirek, H. (2014). Toplumsal cinsiyete duyarlı veri çalışması. İstanbul: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırmaları Vakfı (TEPAV) Yayınları.
- Şimşek, E., & Nalbant, F. (2025). İhtimam etiği bağlamında ekofeminizm. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 563-576.
- Puleo, A. H. (2017). What is ecofeminism. *Quaderns De La Mediterrània*, (25), 27-34.
- Plumwood, V. (2004). Gender, eco-feminism and the environment. *Controversies In Environmental Sociology*, (1), 43-60.
- Özdemir, H., & Aydemir, D. (2019). Ekolojik yaklaşımlı feminizm/ekofeminizm üzerine genel bir değerlendirme: kavramsal analizi, tarihi süreci ve türleri. *Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi*, 2(2), 261-278.